

I. Az uzsora-bűncselekmény leggyakrabban kamatfizetés fejében nyújtott pénzkölcsönnel valósul meg, ám a Btk. nemcsak az uzsorakamat kikötését (hiteluzsorát) rendeli büntetni, hanem minden más uzsorás szerződést (reáluzsorát). Az uzsora mindig az adott élethelyzethez igazodó tartalmú hatalmaskodás, amely elkövethető a börtönviszonyok sajátos körülményei között is, egyik elítélt által a másik szorult helyzetének kihasználásával.

II. A rászorult helyzet a passzív alanynak olyan, az általános életviszonyaitól eltérő, hátrányos állapota, amelytől való szabadulás vagy súlyos következményének elhárítása céljából viszonylag jelentős anyagi áldozatot hajlandó vállalni. A rászorult helyzet a sértett olyan állapota, amelynek következtében nem tud célszerűen saját valós érdekeinek megfelelően ügyletet kötni.

A megállapodás akkor tartalmaz különösen aránytalan mértékű ellenszolgáltatást, ha az oly mértékben haladja meg a szolgáltatást, amelyre az adott helyzetben nincs más magyarázat, mint a sértett rászorult, kiszolgáltatott helyzete, annak kihasználása [Btk. 381. § (1) bek.].

- [1] A bíróság a 2015. február 24-én kelt ítéletében a terheltet, mint többszörös visszaesőt bűnösnek mondta ki 4 rb. uzsora-bűncselekmény büntetésében [Btk. 381. § (1) és (2) bek.]. Ezért négy év fegyházbüntetésre és négy évre a közügyektől eltiltásra ítélte azzal, hogy feltételes szabadságra nem bocsátható. A bíróság a terheltet 2 rb. zsarolás büntette [Btk. 367. § (1) bek.] és kényszerítés büntette [Btk. 195. § (1) bek.] miatt emelt vád alól felmentette.
- [2] Kétirányú fellebbezések alapján eljárva a törvényszék 2015. október 21-én jogerős ítéletével az elsőfokú ítéletet megváltoztatta, a terhelt büntetését öt év szabadságvesztésre és öt évre a közügyektől eltiltásra súlyosította, egyebekben az elsőfokú ítéletet helybenhagyta.
- [3] A jogerős ítéletben megállapított tényállás lényege a következő:
- [4] A terhelt 2009. május közepétől töltötte jogerős szabadságvesztés büntetését a T. Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben. Itt a cipővarrodában dolgozott, ahol a más üzemekben dolgozó fogvatartottakhoz képest magas összegű jövedelemmel rendelkezett, emellett családja rendszeresen küldött részére élelmiszersomagot.
- [5] Ezzel szemben a fogvatartottak többsége jóval kevesebbet, esetenként havonta 1000 forintot keresett és a családjuk sem tudott minden esetben csomagot küldeni. A bv. intézet rendje szerint az elítéltek – anyagi helyzetüktől függően – havonta két alkalommal jogosultak kiétkeztetésre, melynek során kizárólagos élvezeti cikknek minősülő dohánytermékekhez, kávéhoz, valamint élelmiszerekhez juthatnak. Ezen dolgok megszerzése érdekében az

elítéltek hajlandóak voltak komoly áldozatot hozni, a pénzhiányban szenvedő elítéltek így gyakran kényszerültek arra, hogy magas, akár 100%-os kamat ellenében kölcsönt kérjenek. A kölcsön összegét a következő hónapban kétszeresen kellett visszaadniuk, így anyagi forrásaik jelentős részét erre fordították, rövid időn belül adósságcsapdába kerültek, mely súlyos nélkülözéshez vezethetett.

- [6] A terhelt 2013. április és augusztus közötti időben úgy adott több elítélt részére kölcsönt, hogy azoknak a következő kiéteztetésekor a kölcsön dupláját kellett visszaadnia.
- [7] Így felajánlotta F. F. sértettnek, hogy élelmiszereket, dohányárut ad neki, amennyiben a következő kiéteztetésekor dupla mennyiségben adja vissza. A rossz anyagi körülmények között lévő sértett nem tudta megadni a tartozását, így anyagi forrásait jelentős részben a terheltnek megvásárolt élelmiszerekre, dohányárura költötte. Ez életszínvonalát jelentősen rontotta, de 2013. augusztusig a súlyos nélkülözés nem alakult ki.
- [8] 2013. márciusban S. M. kért a terhelttől úgy dohányt és kávét, hogy a következő hónapban a dupláját kellett visszaadnia. Ezt a sértett nem tudta teljesíteni, így anyagi forrásainak egyre nagyobb részét kényszerült a terheltnek átadni kamat címén. Ez jelentősen csökkentette életszínvonalát, de 2013. augusztusig a súlyos nélkülözés nem alakult ki.
- [9] F. M. sértett 2013. júliustól összesen három alkalommal kért kölcsön a terhelttől cigarettára azzal az ígérettel, hogy a következő hónapban dupla mennyiséget fog visszaadni. Ez alkalmas volt arra, hogy a sértettet súlyos nélkülözésnek tegye ki.
- [10] T. A. sértettnek 2013. áprilisban a terhelt ajánlotta fel, hogy úgy ad kölcsön, hogy a következő hónapban kétszer annyit kell visszaadnia. Három hónap alatt a terhelt és a sértett között olyan függő viszony alakult ki, melynek során a tartozását megadni nem képes sértett további kölcsön fejében a terhelt zárkáját takarította, ruháját kimosta és hagyta, hogy a terhelt rajta edzéseket végezzen.
- [11] A bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen a terhelt védője a Be. 416. § (1) bekezdés a), b) és c) pontját megjelölve terjesztett elő felülvizsgálati indítványt, melyben a terhelt felmentését kérte valamennyi vádpont tekintetében.
- [12] Indokai szerint a terhelt bűnösségének megállapítására a büntető anyagi és eljárási jogszabályok megsértésével került sor, továbbá a bíróságok az indokolási kötelezettségüknek oly mértékben nem tettek eleget, hogy ez az ítélet megalapozatlanságát eredményezte.
- [13] A védő kiemelte, hogy az eljárás során a sértettek és az egyéb tanúk oly módon módosították vallomásaikat, melynek a terhelt felmentését kellett volna eredményeznie.

Álláspontja szerint azonban az alapeljárásban a bíróság nem értékelte valamennyi bizonyítékot, azokat nem ütköztette, nem indokolta meg, hogy mely vallomásokat miért fogadott el, illetve miért hagyott figyelmen kívül. Utalt arra is a védő, hogy a terheltnek magas összegű volt a rabkeresménye, havonta két alkalommal kapott csomagot, pénzt, így nem sikerült azt cáfolni, hogy a nála talált jelentős mennyiségű árut ebből halmozta fel.

- [14] A védő álláspontja szerint a jogi minősítés tekintetében is tévedett a bíróság. Kiemelte, hogy a büntetés-végrehajtás körülményei között a fogvatartottak olyan szintű ellátásban részesülnek, mely az elemi szükségleteiket fedezi, így kizárt, hogy súlyos nélkülözést szenvedjenek. Megjegyezte a védő, hogy a kávé és a cigaretta egyébként sem tartozik az elemi létszükséglet javai körébe. A védő álláspontja szerint a rövid idő önmagában alkalmatlan volt arra, hogy a sértetteket súlyos nélkülözésnek tegye ki.
- [15] A Legfőbb Ügyészség átiratában az indítványt részben alaptalannak, részben a törvényben kizártnak tartotta, és a támadott határozatok hatályában fenntartására tett indítványt.
- [16] Az ügyészi átirat szerint az indítvány a tényállást a bizonyítékok bírói értékelésének sérelmezésén keresztül támadja, amelyre a felülvizsgálati eljárásban nincs törvényi lehetőség, és a Be. 373. § (1) bekezdés III. pont a) alpontjában meghatározott indokolási kötelezettség megsértése nem állapítható meg.
- [17] A fentiek mellett az ügyészség álláspontja szerint a terhelt a sértettek rászorult helyzetét kihasználva olyan különösen aránytalan értékű ellenszolgáltatást tartalmazó megállapodásokat kötött, mely alkalmas volt arra, hogy a sértetteket súlyos nélkülözésnek tegye ki. Kiemelte az ügyészség, hogy az adott körülmények között a dohány, cigaretta, és élelmiszer nem minősültek luxuscikknek, ezek hiánya alkalmas volt arra, hogy a sértettek esetében súlyos nélkülözés kialakuljon.
- [18] A Kúria a felülvizsgálati indítványt a Be. 424. § (1) bekezdés első fordulata szerint nyilvános ülésen bírálta el.
- [19] A nyilvános ülésen a védő az indítványt változatlan tartalommal fenntartotta. Kiemelte, hogy a terhelt legtöbb esetben ingyenesen segítette ki a sértetteket, akik azért tettek feljelentést, mert nem tudták megadni a tartozásukat. Ismét kihangsúlyozta, hogy a kávé, a cigaretta élvezeti cikkek, ezek hiánya a súlyos nélkülözést nem alapozza meg. A büntetés-végrehajtás keretei közt egyébként sem kerülhetnek ilyen helyzetbe az elítéltek. Felhívta a figyelmet arra, hogy az alapügyben a megyei ügyészség is megalapozatlannak találta az elsőfokú ítéletet.
- [20] A Legfőbb Ügyészség képviselője az átiratban foglaltak szerint kérte az alapügyben hozott

határozatok hatályban tartását. Álláspontja szerint a speciális körülmények mellett is megállapítható, hogy a cselekmény alkalmas volt arra, hogy a sértetteket súlyos nélkülözésnek tegye ki, így a tényállási elemek hiánytalanul megvalósultak. Kiemelte, a határozat megalapozatlansága nem felülvizsgálati ok.

- [21] A felülvizsgálati indítvány – az alábbiak szerint – nem alapos.
- [22] A felülvizsgálatban a felülbírálat az indítványhoz [Be. 423. § (4) bek.], a jogerős határozatban megállapított tényálláshoz [Be. 423. § (1) bek.] és főszabályként a megtámadott határozat meghozatala idején hatályos jogszabályokhoz [Be. 423. § (2) bek.] kötött. Felülvizsgálati eljárásban bizonyításnak nincs helye [Be. 419. § (1) bek., 388. § (2) bek.], a jogkövetkeztetések helyessége kizárólag az irányadó tényállás alapulvételével vizsgálható.
- [23] Valóban felülvizsgálati ok a Be. 416. § (1) bekezdés a) pontja alapján, ha a terhelt bűnösségének megállapítására a büntető anyagi jog szabályának megsértése miatt került sor. Jelen ügyben azonban erről nincs szó, az eljáró bíróság nem sértett törvényt, amikor a terhelt bűnösségét az uzsora-bűncselekményben megállapította.
- [24] A Btk. 381. § (1) bekezdésében szabályozott uzsora-bűncselekményt az követi el, aki más rászorult helyzetét kihasználva olyan különösen aránytalan mértékű ellenszolgáltatást tartalmazó megállapodást köt, amely alkalmas arra, hogy annak teljesítése a megállapodás kötelezettjét, a vele közös háztartásban élő hozzátartozóját, illetve a megállapodás kötelezettje által tartási kötelezettség alapján eltartott személyt súlyos, vagy további súlyos nélkülözésnek tegye ki. A (2) bekezdés szerint súlyosabban minősül annak a cselekménye, aki az uzsora-bűncselekményt bünszövetségben, vagy üzletszerűen követi el.
- [25] A fentiekből következik, hogy az elkövető tudatának át kell fognia, hogy a sértett szorult helyzetben van, a szolgáltatás/ellenszolgáltatás viszonya különösen aránytalan, és az ügylet esetleges teljesítése a sértettet nélkülözésnek vagy további nélkülözésnek teszi ki.
- [26] A rászorult helyzet, mely jelentésben megegyezik a szorult helyzettel, a passzív alanynak olyan, az általános életviszonyaitól eltérő hátrányos állapota, amelytől való szabadulás, vagy súlyos következményének elhárítása céljából viszonylag jelentős anyagi áldozatot hajlandó vállalni. Itt többnyire anyagi megszorultságról van szó, jellemzően az ilyen helyzetből jelenthet kiutat az aránytalanul terhes szerződés, lehetséges azonban az is, hogy az egyébként kiegyensúlyozott anyagi helyzetben lévő sértettet nem vagyoni jellegű hátrányok fenyegetik, de ezektől anyagi áldozatok árán remél szabadulni.
- [27] Ki kell emelni, hogy nem csupán a menthető, nem önhibából eredő, illetőleg erkölcsileg

nem elítélendő okból keletkezett szorult helyzetet védi a büntetőjog, nemcsak az ilyen helyzet kihasználása esetén állapítható meg az uzsora. Ilyennek kell értékelni, ha valakinek azért vannak súlyos anyagi gondjai, mert elítélték.

- [28] Megjegyzi a Kúria, hogy nem állapítható meg azonban uzsora, ha a passzív alany későbbi haszon, kedvező lehetőségek kihasználása érdekében hajlandó aránytalanul magas ellenszolgáltatást teljesíteni.
- [29] A tényállás szerinti szorult helyzet objektív tartalma mellett jelentősége van a különös aránytalanság sértettben rejlő indokának is.
- [30] Szorult helyzet megállapításához vezethet a sértett olyan állapota, melynek következtében nem tud célszerűen saját valódi érdekeinek megfelelően ügyletet kötni, állapota miatt nem ismeri fel a saját szolgáltatása és az ellenszolgáltatás tényleges értékét (értelmi gyengeség), illetve ezeknek nem tulajdonít kellő jelentőséget (könnyelműség).
- [31] A fentiekre figyelemmel tehát helyesen ítélték úgy az alapügyben eljáró bíróságok, hogy jelen ügy sértettjei – tekintettel a börtönviszonyok speciális mivoltára, csekély mértékű jövedelmükre, arra, hogy máshonnan nem remélhettek támogatást, illetve más forrásból nem szerezhették meg a megállapodásuk tárgyát képező cikket – a cselekmény szempontjából rászorult személyek voltak.
- [32] A szolgáltatás értékét különösen aránytalan mértékben meghaladó ellenszolgáltatás kapcsán rámutat a Kúria, hogy pusztán az a tény, hogy a szerződés kedvezőbb, előnyösebb az egyik félre, mint a másikra, hogy veszteséget jelent a sértettnek, nem alapozza meg az uzsora-bűncselekmény büntetését. A szolgáltatásnak oly mértékben kell meghaladnia az ellenszolgáltatást, melyre az adott helyzetben nincs más magyarázat, mint a sértett rászorult, kiszolgáltatott helyzete, azaz annak kihasználása.
- [33] Az uzsorát megvalósító túllépés mértékét nem lehet általános érvennyel meghatározni, az adott szerződés körülményeinek, s abból a felekre származó előny és hátrány gondos vizsgálata alapján kell állást foglalni. E tényállási elem megvalósulásához feltétlenül szükséges, hogy az elkövető ismerje a sértettnek a büntetőtörvény által védettnek értékelt helyzetét, azaz fel kell, hogy ismerje, hogy a sértett a törvényi tényállásban felsorolt valamelyik tényező hatására vállalja az áldozatot.
- [34] A büntett megvalósulása szempontjából közömbös, hogy az ügyletet ki kezdeményezte, a feltételeket ki ajánlotta, ennek a cselekmény befejezettsége szempontjából lehet jelentősége. Az a tény, hogy az ügyletet az elkövető kezdeményezi – mint ahogy az részben jelen ügyben is történt – csak azt igazolja, hogy az elkövető felismerte a sértett rászorult

helyzetét.

- [35] Jelen esetben a sértetteknek – a korábban írtak szerint – nem volt más lehetőségük arra, hogy a tényállásban írt dolgokat megszerezzék, mint hogy kötelezzék magukat a különösen aránytalan ellenszolgáltatás teljesítésére.
- [36] Végül egyetértett a Kúria az eljárt bírósággal abban, hogy a terhelt és a sértettek között az alku tárgyát képező cikkek a börtönben sem tekinthetők luxuscikknek, csupán a speciális viszonyok között, a korlátozott forgalom miatt felértékelődnek.
- [37] Kiemeli a Kúria, hogy az uzsoraszerződés tárgyát képező dolgok nem csupán létszükségleti cikkek lehetnek, ugyanis az uzsoraszerződés nem kizárólag szociális tartalmú fogalom, a sértettje nem kizárólag szociális szempontból hátrányosan érintett személy lehet.
- [38] Az uzsora mindig az adott élethelyzethez igazodó tartalmú hatalmaskodás. Jelen ügyben az adósságcsapdába (adósságspirálba) került, a tartozásukat maguk előtt görgető sértettek számára nem volt más kiút, mint újabb különösen aránytalan, a kapott szolgáltatásnál lényegesen nagyobb ellenszolgáltatás ígérete, mely a terhelttel szembeni függő helyzetüket kialakította. A cselekmény további folytatása esetén a következő lépés – egyéb vagyon híján – az alapellátásuk beáldozása, mellyel ténylegesen is megvalósult volna a törvényi tényállásban reális lehetőségként szereplő súlyos nélkülözésük.
- [39] Az uzsora leggyakrabban előforduló formája a kamatfizetés fejében nyújtott pénzkölcsön. A Btk. azonban nemcsak az uzsorakamat kikötését (hiteluzsora), hanem minden más uzsorás szerződést (reáluzsora) is büntet. Jelen esetben is ez utóbbiról van szó, az ítéleti tényállásban írt terhelti cselekmény az uzsora-bűncselekmény tényállási elemeit kimerítette, büntető anyagi jogszabálysértés a bűnösség megállapítása körében nem történt, ezért a felülvizsgálati indítvány ezen okra figyelemmel alaptalan.
- [40] A felülvizsgálati indítvány felülvizsgálati okként jelölte meg a Be. 416. § (1) bekezdés b) pontját is, azonban az erre az okra történő hivatkozást külön nem indokolta.
- [41] Így ezzel kapcsolatban a Kúria megjegyzi, hogy a jogerős ítéletben kiszabott büntetés felülvizsgálatára akkor kerülhet sor, ha annak neme és/vagy mértéke téves minősítés vagy más anyagi jogszabálysértés következtében törvénysértő.
- [42] Ebből következően törvényben kizárt a törvényes büntetési tétel keretei között kiszabott büntetés felülvizsgálata pusztán arra tekintettel, hogy a jogerős ítéletet hozó bíróság a büntetés kiszabása során irányadó körülményeket teljeskörűen és megfelelő nyomatékkal, az erre vonatkozó felsőbbbíróági iránymutatásoknak megfelelően vette-e figyelembe (EBH 2011.2387.; BH 2012.239., 2005.337.).

- [43] Végül a Be. 416. § (1) bekezdés c) pontja abban az esetben nyitja meg a felülvizsgálati eljárást, ha a bíróság ítélete a Be. 373. § (1) bekezdés I. pont b) vagy c) alpontjában, illetve a II-IV. pontjában felsorolt hibák valamelyikében szenved. Lényegében ezen felülvizsgálati okra utal az indítvány azzal, hogy álláspontja szerint a jogerős ítélet nem ütköztette a vallomásokat, illetve nem indokolta, hogy mely nyilatkozatokat miért fogadja el.
- [44] A fenti eljárási hiba akkor jelenti a Be. 373. § (1) bekezdés III. pont a) alpontjában meghatározott indokolási kötelezettség megsértését, ha ezzel a bíróság az indokolási kötelezettségének oly mértékben nem tesz eleget, hogy emiatt az ítélet érdemi felülbírálatra alkalmatlan.
- [45] A tény vagy jogkérdéssel összefüggő indokolási kötelezettség kapcsán a felülvizsgálatban azonban csupán az vizsgálható, hogy a kifogásolt határozatban nyomon követhető-e a bíróság értékelő tevékenysége, annak eredménye azonban vitássá nem tehető. Ezen értékelő tevékenység pedig a Be. 373. § (1) bekezdés III. pontja által meghatározott körben a szükséges és elégséges mértékben megtörtént. Az alapügyben eljáró bíróság tényállást állapított meg és az alkalmazott anyagi és eljárási jogi szabályokhoz vezető következtetéseit, álláspontját rögzítette, ezért határozata felülvizsgálati eljárásban nem támadható, a jogerős ügydöntő határozatok felülvizsgálata e körben kizárt.
- [46] Mindezekre figyelemmel a Kúria a felülvizsgálati indítványnak nem adott helyt, és miután egyéb, a Be. 423. § (5) bekezdése alapján hivatalból vizsgálandó eljárási szabálysértést nem észlelt, a megtámadott határozatokat a Be. 426. §-a alapján hatályában fenntartotta.

(Kúria Bfv. III. 657/2016.)